

Tiago Rodrigues

**KURBUS JA
RÕÕM
KAEL-
KIRJAKUTE
ELUS**

(Tristeza e Alegria na Vida das Girafas)

Portugali keelest tõlkinud

Kristiina Jalasto

Lavastaja	Diana Leesalu
Kunstnik	Annika Lindemann
Valguskunstnik	Reelika Palk
Helilooja ja muusikaline kujundaja	
	Veiko Tubin
Helikujundaja	Arbo Maran
Etenduse juht	Annika Rohtväli

Etendus on kahes vaatuses.

Esietendus 14. novembril 2015 Väikeses saalis

Lavastaja tänab Sonja Nüganeni.

Teatri peanäitejuht Elmo Nüganen

Teatri direktor Raivo Pöldmaa

TALLINNA LINNATEATER

Lai 23, Tallinn 10133

www.linnateater.ee

twitter.com/linnateater

facebook.com/linnateater

Kavalehe koostasid Diana

Leesalu ja Kristiina Jalasto

Kavalehe kujundas Katre

Rohumaa

Kasutatud allikad:

<http://cinemaaoscospos.blogspot.com/2010/02/cinema-monumental-1951-1984.html>

Wikipedia

Osades

Kaelkirjak
Hele Kõrve

Judy Garland
Indrek Ojari

Mees, kes on minu isa
Tšehhov
Margus Tabor

Vanamees
Panter
Suhkrupakipanga teller
Politseinik
Pedro Passos Coelho
Priit Pius

I

Kurbus on tunne, omadus või seisund, mille sünonüümid on valu, lein, kahetsus, ahastus, rahutus, kahjutunne ja melanhoolia.

Rõõm on tunne, omadus või seisund, mille sünonüümid on rahulolu, õnnetunne ja lust.

Kaelkirjakud ei ole väljamõeldud loomad. Kaelkirjakud elavad Aafrikas, sest seal on vähem sildu, elektrikaableid ja teisi asju, mis pikkust vähendavad. Darwin arendas kaelkirjakute kaelad välja selliselt, et nad saaksid kuue meetri kõrguselt lehti süüa. Kui kaelkirjakuid maetaks kirstudes, ajaksid nende matused kindlasti naeru peale.

Elu üldist kuuluvust, dünaamikat ning üldtunnustatud ja ühtset, mõttelist ega teaduslikku definitiooni ei oma.

II

Alexandre Herculano (1810–1877) oli Portugali kirjanik ja ajaloolane.

Anton Tšehhov (1860–1904) oli Vene näite- ja novellikirjanik ning praktiseeriv arst. Henry Troyat kirjeldab 44-aastasena lahkunud Tšehhovi viimaseid minuteid biograafias nii: „Arsti nähes

ajas Tšehhov end patjade najale istukile, ja kuuletudes ülimalle viisakusrefleksile, võttis kokku oma saksa keele oskused ning ütles rahuliku tõsidusega: „*Ich sterbe.*“ („Ma suren.“) Arst tegi seal-samas kamprisüsti ja laskis tuua pudeli šampanjat. Tšehhov võttis pokaali, mis talle ulatati, pöördus oma naise Olga poole ja ütles nõrga naeratusega: „Ma pole ammu

šampanjat joonud.“ Seejärel jõi ta klaasi tühjaks ja laskus vasakule küljele. Paari hetke pärast ei hinganud ta enam, olles lahkunud elust oma hariliku lihtsusega.“

Charles Robert Darwin (1809–1882) oli Inglise loodusuurija, kes pani aluse mõjukale evolutsiooni-teooriale, esitades ka loodusliku valiku mõiste. Ta avaldas selle kontseptsiooni 1859. aastal raamatus „Liikide tekkimine“.

Discovery Channel on Ameerika telekanal, mida võivad vaadata kõik, kellel on kodus televiisor või internet. Nende saated räägivad peamiselt erinevatel populaarteaduslikel või ajaloolistel teemadel. Discovery Channel ei ole luksus, kuigi see on peenutsev.

Judy Garland (1922–1969) oli Ameerika filminäitlejanna ja laulja. Tema tuntuim roll oli Dorothy Gale laste muusikafilmis „Võlur Oz“ (1939).

Kaisukaru on tavaliselt plüüsist tehtud loom, kellega lapsinimesed saavad koos mängida. Neid on võimalik ka magamise ajaks kaissu võtta. Kaisukarud vajavad rohkem und kui inimesed.

„**Kajakas**“ on Anton Tšehhovi kirjutatud näitemäng. „Kajaka“ esialgne variant valmis novembris 1895, kuid see ei meeldinud Tšehhovile endalegi. Aastal 1896 tegi Tšehhov siiski näidendi kallal veel tööd ja 20. augustil 1896 andis Peterburi tsensor loa näidendi lavaletoomiseks. See esietendus 17. oktoobril 1896 Peterburi Aleksandra teatris. „Kajaka“ esietendust tabas fiasko ning ajalehekriitikud ja kirjanikud (sh Lev Tolstoi) hindasid näidendi väga halvaks.

Vaatamata sellele tõi teine etendus, mis toimus 21. oktoobril, kaasa tõelise edu. Lavastuse peaosatäitja Vera Komissarževskaja kirjutas Tšehhovile: „Tulen teatrist. Meie võitsime. Edu on täielik, üksmeelne. Küll mulle meeldiks teid praegu siin näha, veel rohkem meeldiks, et te kuuleksite, kuidas publik karjub: „Autor! Autor!““ Aastal 1898 otsustas ka Tšehhovi ammune sõber Vladimir Nemirovitš-Dantsenko Moskvas „Kajakat“ lavastada. Nimelt oli ta rajanud koos lavastaja ja näitleja Konstantin Stanislavskiga teatri *Hudožestvenno-Obštšedostupnoi Teatr*, millest sai varsti Moskva Kunstiteater, ning uskus, et saab hakkama lihtsuse ja loomulikkuse esiletõstmisega „Kajakas“, mida ta ise pidas silmapaistvaks teoseks. Teatritrupp koosnes noortest näitlejatest, kes unistasid murda vene teatris tol ajajärgul valitsenud ilukõnelise näitlemismaneeri, et tuua lavale loomulikkus ja lihtsus. 17. detsembril 1898 etendus „Kajakas“ Moskvas ja triumfeeris. Arkadinat mängis Tšehhovi tulevane abikaasa Olga Leonardovna Knipper ja Trigorinit Konstantin Stanislavski.

Lissabon on Portugali pealinn, mis asub Atlandi ookeani rannikul Tejo jõe suudmes.

Maldiivid on saareriik India ookeanis. See koosneb 26 atollil asuvast 1192 saarest, millest umbes 200 on asustatud. Maldiivi saarestik ulatub 850 km pikkuselt põhjast lõunasse kahe rööbitise korallsaarte ahelikuna, saarestiku keskosa laius on 120 km.

Monumental (monumentaalne – ek) oli 1951. aastal Saldanha hertsogi väljakul (*Praça Duque de Saldanha*) avatud grandioosne kino- ja teatrihoone (arhitekt Raul Rodrigues Lima). Suursuguses stiilis mitmete rõdudega teatrisaali (1182 istekohta) ühendas samaväärse kinosaaliga (2710 istekohta) Hollywoodi stiilis fuajee, kus marmorkuldses sisustuses domineerisid hiiglaslikud lühtrid. Aja möödudes hakkasid inimesed eelistama väiksemaid saale ning suurejoonelised kino- ja teatrihooned läksid erakätesse. 1981. aastal Monumental lammutati. Samalaadsetest hoonetest suudeti Lissabonis päästa vaid kiiresti muinsuskaitse nimekirja lisatud ning kirikuteks muudetud kinod-teatrid. Täna asub ajaloolisel kohal moodne hoone, mille nimi on samuti Monumental. Tegemist on büroohoone ja ostukeskusega, kus leidub ka nelja saaliga kino, neist suurim 378-kohaline.

Pedro Passos Coelho (1964) on Portugali peaminister alates 2011. aastast. Ta on Sotsiaaldemokraatliku Partei esimees.

Pjotr Nikolajevitš Sorin on tegelane Tšehhovi „Kajakast“. Välimus nagu paadunud joodikul. Treplevi onu, Arkadina vend. Halva tervisega.

Pombali markii väljak (*Praça Marquês de Pombal*) sai oma nime 18. sajandi portugali aadliku, diplomaadi ja riigimehe Sebastião José de Carvalho e Melo järgi, kes läks ajalukku mitmete radikaalsete uuendustega poliitikas, majanduses ja religioonis. Pombali markii väljaku keskel on suur ringtee ning markiile pühendatud monument (avatud 1915. aastal). Pronksist markii kuju

asub 40-meetrise kivist posti otsas ning on sõbralikult kõrvuti lõvikujuga, mis sümboliseerib jõudu, otsustavust ja kuningavõimu.

Portugal on riik Lõuna-Euroopas Pürenee poolsaare lääneosas. Nime on Portugal saanud Douro jõe suudmes asunud muistse Rooma asula Portus Cale'i järgi, mille lähistel asub tänapäeval riigi suuruselt teine linn Porto.

Ropendamine on see, kui mõni inimene kasutab oma viha ja pettumuse väljendamiseks inetuid sõnu. Mõnikord ropendatakse ka lihtsalt harjumusest või siis sellepärast, et teistele muljet avaldada. Aga see viimane variant võib tegelikult olla täitsa petlik.

Seiklus on see, kui loo kangelane otsustab lõpuks teha seda, milleks ta välja mõeldud on.

Sõnaraamatud on raamatud, kus on kirjas kõik sõnad ja nende tähendused.

Vihane raha on see raha, mille sa võid saada vihase, haavunud või kibestunud inimese käest. Vihane raha on väga ohtlik, sest sellega saab osta ainult vihaseid asju.

Vannituba on koht, kus saavad inimesed pesta ja laulda. Vannitoas kajab ja selle tõttu muutuvad kõikide inimeste hääled seal ilusamaks. Vannitoas võib langetada ka tähtsaid otsuseid.

III

Kristiina Jalasto tõlkis selle näitemängu portugali keelest eesti keelde. Ta oskab portugali keelt sellepärast, et pärast keskkooli lõppu elas ta pool aastat Brasiilias ja hiljem kaheksa kuud Mosambiigis, mis on mõlemad portugali keelse riigid. Lisaks sellele on ta elu jooksul leidnud mitu head portugallasest sõpra, kellega suheldes on keeleoskus säilinud ja isegi paranenud. Kuna Kristiina on ka lõpetanud Lavakunstkooli dramaturgi erialal, on tal hea nina heade näitemängude peale.

Diana Leesalu on selle lavastuse lavastaja. Ühel päeval tuli Kristiina Diana juurde ja ütles, et ta luges ühte näitemängu ning mõtles, et see peaks tõenäoliselt küll Dianale meeldima. Kuna Kristiina on Diana kursuseõde lavakunstkooli päevilt, teadis ta üsna hästi, mis Dianale huvitav võiks tunduda. Ja ta pani täppi. Diana luges ja sattus vaimustusse.

Annika Lindemann on selle lavastuse kunstnik. Ta teeb lavastaja Dianaga koostööd esimest korda, kuigi Tallinna Linnateatris on ta osalenud varem lausa kahe lavastuse sünni juures, milleks on „Biloxi blues” ning „Armastus ja raha”. Diana ütles, et tema ja Annika on teinud varasemalt üsna erinevat teatrit ja üsna erinev on ka nende teatrimaitse, nii et on täitsa põnev, milleni selline kooslus lõpuks välja võib viia.

Veiko Tubin on selle lavastuse helilooja ja muusikiline kujundaja. Kui Diana tegi Linnateatris oma esimest lavastust „Vaata, ma kukun”, arvas ta eslotsa, et küll saab ka muusikalise kujundusega ise hakkama. Ega ikka saanud küll. Õnneks tuli appi sõber Veiko ning tänu sellele sündis nende kahe koostöös ka Mari Pokineni (kes vahepeal abiellus ja on nüüd hoopis Mari Jürjens) lauldud imeline lavastuse nimilugu. Seega on Veiko Diana lavastustele muusikat kirjutanud juba sellest ajast alates, mil Diana teatrikoolis õppis. Koos on lavalaudadele toodud veel „Lantimiskunstnikud”, „Aju jaht”, „Kolm vihmast päeva” ja „Offline”. Kahe viimase lavastuse muusikalise kujunduse eest sai Veiko muideks ka Eesti teatri auhinna.

Arbo Maran on selle lavastuse helikujundaja. Arbo on see mees, kes käib ringi, diktofon taskus, ning kui midagi huvitavat leiab, vajutab kohe lindistamise nuppu. Kes teab, millal vaja võib minna. Vahel kondab ta mööda tänavaid ja salvestab linna, vahel luusib mööda varahommikust põldu ja püüab looduse helisid kinni. Vahel aga istub stuudios ja püüab erinevatel naljakatel viisidel inimeste kõrvu ära petta. Ükskord võttis ta Diana kabinetist kaasa paki plastikkahvleid ja kui Diana küsis, mis ta nendega teha kavatseb, vastas Arbo, et salvestab lehesadu. Mine ja võta siis kinni.

Reelika Palk on selle lavastuse valguskujundaja. Reelika lõpetas Viljandi Kultuuriakadeemia. Ta on pisike, aga väle. Vahel on päris tore ja naljakas vaadata, kuidas ta veab mööda saali ringi prožektoreid, mis on peaaegu sama suured kui tema ise.

Tiago Rodrigues on selle näitemängu autor. Ta on mitmekordselt auhinnatud näitleja, lavastaja ja näitekirjanik. Hiljuti valiti ta päevalehe *Público* poolt üheks viimase kümnendi kõige mõjuvõimsamaks nooreks Portugali kunstnikuks. Ta on tuntud oma võime poolest lõhkuda piire teatri ja teiste reaalsuste vahel. Rodrigues on õppinud Portugali Kõrgemas Teatri- ja Filmikoolis, kuid jättis õpingud pooleli, saades kutse koostööks Belgia teatrikompaniiga *tg STAN*. 1998. aastast on Rodrigues koos *tg STAN*i ja teiste rahvusvaheliste teatrirühmitustega loonud lavastusi nii

Foto: Magda Bizarro

portugali, inglise kui prantsuse keeles, andes etendusi rohkem kui viieteistkümnes riigis. Oma karjääri alguses tegutses ta peamiselt näitlejana, tehes samas lavastajana kaastöid televisioonile ning ajakirjanikuna erinevatele portugali ajalehtedele. Juba 26-aastasena kutsuti

teda õpetama Brüsseli kaasaegse tantsu keskusesse *The Performing Arts Research and Training Studios (P.A.R.T.S.)* ning ta on tänaseni õppejõud mitmes portugali teatri- ja tantsukoolis.

2003. aastal asutas Rodrigues Lissabonis teatrikompanii *Mundo Perfeito* (Täiuslik Maailm), mille kunstiline juht oli ta 11 aastat. Raskete aegade kiuste idealistliku nime saanud *Mundo Perfeito* lavastused said palju tähelepanu nii Portugalis kui välismaal, olles kutsutud mitmele olulisele festivalile üle kogu maailma. *Mundo Perfeito* oli tõeline vaene teater, olles samas aga kangekaelselt positiivne. Oma lavastustes ei püüdnud nad varjata teatrihoone konstruktsioone või püüda tekitada tunnet, nagu ei oldaks teatris. Milleks on vaja tuua lavale Lissaboni tänavapilti, kui publik just sealt äsja tuli, ja oskab seda väga hästi ette kujutada? Rodrigues ja tema endised kolleegid *Mundo Perfeitost* usuvad, et selleks, et kujutada tormi mägedes, ei ole vaja lavale tuua mägesid, ja et „kilekotti mahtuva lavakujundusega” saab võrreldes keerulisemate lahendustega lihtsamalt ringi liikuda ning jõuda rohkemate inimesteni eri paigus.

Nii lavastaja kui dramaturgina on Rodrigues ot-singuline, mängides julgelt harjumuspäraseks muutunud vormidega. Näiteks, 2013. aastal esietendunud lavastuses „*By Heart*“ („Peast“) kutsus ta publiku seast lavale kümme inimest, kes õppisid etenduse jooksul pähe ühe Shakespeare'i soneti ja kandsid selle lõpuks ka ette. Etendus sündiski Rodriguesi sõnul pigem publiku peas kui

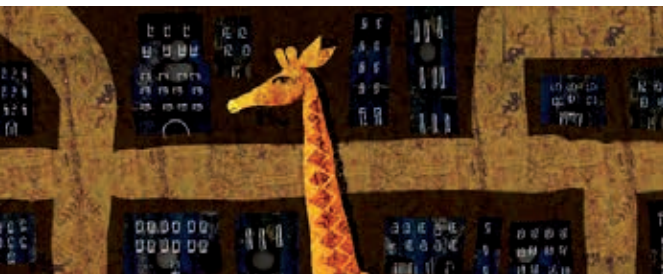
laval, sest polnud muud kui 11 tooli ja 11 inimest (sealhulgas ka autor-lavastaja ise), kes püüdsid üht luuletust pähe õppida. Lavastuse idee sündis tänu Rodriguesi nägemist kaotavale vanaemale, kes palus lapselapsel valida üks raamat, mille ta võiks pähe õppida.

Näitleja, lavastaja ja kunstilise juhi töö kõrvalt algatab ja kureerib Tiago Rodrigues portugali dramaturgia arendamiseks loodud projekti „*Urgências*“ („Kiireloomulised asjad“) ning portugali ja välismaiste kunstnike koostöö vahendamiseks loodud projekti „*Estúdios*“ („Stuudiod“).

Rodrigues on lavastanud paljudes välisriikides, alustades Rootsi ja Norraga ning lõpetades näiteks Liibanoni ja Brasiiliaga. Lavastaja assistendi ja näitlejana on ta teinud kaastöid ka filmides ning televisioonis. Intervjuudes on Rodrigues väitnud, et vaatamata oma mitmekülgsel tegevusele peab ta end siiski eelkõige näitlejaks. „Ma kirjutan nii, nagu ma kirjutan, seetõttu, et olen näitleja. Ma lavastan nii, nagu ma lavastan, seetõttu, et olen näitleja. (...) Näitlejana töötades hakkasin tundma vajadust teha ka teisi asju selleks, et võiksin näitlejana teha seda, mis mulle meeldib. Selleks, et mitte olla näitleja, kes peab alati teiste teenistuses olema, vaid et olla näitleja, kes otsustab ise, ja on vaba tegemaks seda, mis talle meeldib,“ on Rodrigues öelnud.

Alates detsembrist 2014 on Tiago Rodrigues Portugali kõige prestiižsema, 1846. aastal avatud Dona Maria II nimelise Rahvusteatri kunstiline

juht. Käesoleval aastal valiti Rodriguessi lavastus „Antonius ja Kleopatra“ Avignoni teatrifestivali põhiprogrammi.

IV

**INTERVJUU
TIAGO
RODRIGUESEGA**

Seni on Eestis lavastatud väga vähe Portugali autore tekste. Kuidas Sa end Eesti publikule tutvustaksid?

Minu nimi on Tiago Rodrigues ja ma alustasin teatri tööd kõigepealt näitlejana aastal 1998. Juba päris algusest peale töötasin mitte ainult Portugalis, vaid ka välismaal, eelkõige Belgias ja Prantsusmaal. See võimaldas mul olla seotud selliste kunstnike ja tööviisidega, mida Portugalis tol hetkel nii väga ei esinenud, ning teatud mõttes laiendada oma silmaringi mulle huvipakkuva teatri vallas. Tegin kaasa belgia teatriühenduses *tg STAN*, kus tegeletakse kollektiivse loominguga ja lavastused sünnivad koostööna. 2003. aastal asutasin koos Magda Bizarroga omaenda teatri, mida juhtisime 12 aastat ja kus tõime välja üle 30 lavastuse. Selles teatriühenduses hakkasin kirjutama lavatekste ja neid lavastama, tehes kaasa ka näitlejana. Selle teatriühenduse nimi oli *Mundo Perfeito* ja just seal sündis 2011. aastal koostöös näitlejatega ja kogu lavastuse meeskonnaga näidend „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus”. Nüüdseks on teatriühendus aga suletud, sest mind kutsuti juhtima Dona Maria II nimelist Rahvusteatri Lissabonis. See on minu jaoks suur väljakutse – lavastan ja koostan repertuaariplaani ühes Portugali vanimas ja tähtsaimas teatris (2016. aastal saab Rahvusteater 150-aastaseks).

2015. aasta novembris lavastab Diana Leesalu Sinu näidendi „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus” Tallinna Linnateatris. Nii Diana kui ka mõned teised lavastusega seotud inimesed on tajunud seost Antoine de Saint-Exupéry „Väikese printsiga”. Mida Sina sellest võrdlusest arvad?

Selle teksti loomisel lahkasime lavastusmeeskonnaga näiteid laste- ja noortekirjandusest või kirjandusest, mis on inspireeritud lapsepõlvest. Rääkisime ka „Väikesest printsist“, olgugi, et minu näidend on rohkem mõjutatud sellistest raamatutest nagu Lewis Carrolli „Alice Imedemaal“, eelkõige tänu neid ühendavale absurdsele fantaasiamaailmale ning peategelasele, kes erineb teistest lastest. Carrolli raamatus siis Alice ja minu näidendis Kaelkirjak. Teine suur mõjutaja oli Rudyard Kiplingu „Džungliraamat“, eriti Panteri tegelaskuju, aga ka üldisemalt loomade inimlikustamise idee. Ja peale selle oli muidugi veel palju teisi teoseid, mida mina või näitlejad või keegi lavastusmeeskonnast oli lugenud ja mis on kuidagi näidendisse sisse kirjutatud. Üleüldse, esimene samm selle näidendi loomisel tehti umbes pool aastat enne proovide algust, kui me läksime kümneks päevaks ühte kunstiinimestele residentuuri pakkuvasse vanasse kloostriisse Montemor-o-Novo linnas Lõuna-Portugalis. Töötasime seal ideega lapsepõlvel põhinevast lavastusest ja saime inspiratsiooni mitte ainult raamatutest, vaid ka paljudest filmidest, nagu näiteks Spike Jonze'i „Where the Wild Things Are“ („Seal, kus elavad metsakollid“). Aga „Väike prints“ on ka kindlasti meie mõjutajate hulgas. Huvitaval kombel tuleb mul praegu sellele küsimusele vastates meelde, et kui ma tegelesin 15-aastasena gümnaasiumis harrastusteatriga, tegin ma „Väikesest printsist“ dramatiseeringu ühe meie lavastuse jaoks ja seega on tegemist tekstiga, mis on alateadlikult minu näidendis kohal. Igal juhul tunnen seda raamatut väga hästi ja nooruspõlves oli tegemist mulle väga olulise tekstiga.

„Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus” ei ole ainuke näidend, kus mängid draamažanri piiride ja võimalustega. Kas uute vormide otsimine on Sinu jaoks oluline?

Minu jaoks esineb lavastuse loomisprotsessis väga tihti teksti kirjutamise faas, sest alates 2010. aastast olen aina sagedamini iseenda või koostöös teiste kunstnikega loodud lavastuste tekstide autor. Väga tihti leidub mitte ainult nendes lavastustes, vaid juba alustekstides mingi mõte mulle sümpatiseerivast teatrist või peegeldus sellest, milline tänapäeva teater olla võiks: mis on narratiiv postdramaatilise teatri kontekstis; milline on teatri kujutluspildi loomise jõud; kuidas võib publik sekkuda jne. Ma kirjutan näidendeid, mis ei jutusta, vaatamata seda palavalt soovides, lihtsalt mingit lugu, vaid kahtlevad teatri piirides ja teatrinasina võimalustes. Samas käsitlevad mu näidendid ka keelt kui sellist, see on mind alati huvitanud. Mitte ükski mu näidenditest ei käsitle lihtsalt ühte teemat, nagu näiteks majanduskriisi või tingimusteta armastust. Ma ei taha vaadelda ainult majanduskriisi või tingimusteta armastust. Näiteks tahan ma vaadelda seda, k u i d a s me nendest teemadest räägime. Ja seetõttu sünnivadki mu näidendid keelest. Näidend „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus“ käsitleb muuhulgas ilmselgelt lapse välja mõeldud keelt ja loomingulist jõudu, mis on seotud lastes alati esineva kogenematuse ja teadmatusega, aga ka ka nende võimega leiutada. Käesoleval juhul leiutas 9-aastane Kaelkirjak omaenese keele, mis on erudeeritud ja samas täis vigu. Ta annab uusi nimesid asjadele, mida meie kutsume teisiti. Seda, keda meie kutsuksime kurjategijaks, kutsub tema Pantriiks. See kujutlusvõime ja ka keele kasutamine endale tund-

matu maailma loomisel oligi minu ülesanne selle näidendi juures.

Eestis on teater äärmiselt populaarne, 1 300 000 elaniku juures on meil üle miljoni teatrikülastuse aastas. Milline on olukord Portugalis?

Vaatamata sellele, et teater on üks enim esitatavaid ja külastatavaid etenduskuuste Portugalis, ei ole meie numbrid Eesti statistikaga võrreldavad. Kui Eestis nii on, on see fantastiline, inspireeriv! See rõõmustab mind väga ja tekitab uudishimu, kuidas teie niivõrd teatrisse kiindunud publik minu teksti vastu võtab. Portugalis on viimaste aastate jooksul olnud nii paremaid kui halvemaid aegu. Usun, et praegusel hetkel on meie teatripublikul rasked aastad, sest majanduskriis on paljudele Portugali perekondadele mõjunud tõepoolest dramaatiliselt. Aga samal ajal tunnen, et lootust on, sest teatrikülastajate arv kasvab. Ja ma tunnen ka seda, et teatrisseminek on tänasel päeval peaaegu nagu märk vastupanust ja võitlusvaimust. Mitte erakondlik või üldse poliitiline vastupanu kitsalt ideoloogilises mõttes, vaid nagu rahvuse vastupanu – osaleda kultuurielus, minna kodust välja, mitte anda järele televisiooni ja interneti tohututele nõudmistele. Kõik ekraanid, mis meid vihkavad, ütlevad, et ei ole vaja kuskile minna või ennast liigutada. Tunnen, et tänapäeval on nende nõudmiste ja majanduslike raskuste tõttu teatrisse minemise žest aina tähenduslikum. Kui inimesed on teatrisse tulnud, on nende kohalolekus mingi tugev veendumus. Paar nädalat tagasi Rahvusteatri uue hooaja avamisel nägime me inimlaviini, mis täitis kogu maja. Esimestel päevadel olid kõik etendused välja müüdud ja nüüdki

on saalid praktiliselt täis. Rahvusteatris käib palju inimesi, mis on usutavasti seotud muuhulgas mõistmisega, et on vaja taasvallutada teatrid, avalikud ruumid ja anda ühiskonnale märku lootusest. Arvan, et teater on Portugalis olnud tohutult populaarne, aga see populaarsus langes eelkõige kahekümnenda sajandi alguses. Tunnen, et nüüd taastame neid kokkusaamiskohti, et olla koos. Seega, vaatamata sellele, et statistika ei ole Portugalis praegu väga rõõmustav ja sedavõrd erakordne nagu Eestis, tunnen ja näen siiski, et nii publikunumbrid kui kvaliteet on aegamööda tõusuteel.

Kuidas hindad Portugali teatri hetkeseisu? Millised on aktuaalsed teemad kaasaegses näitekirjanduses?

Arvan, et portugali teater on hetkel väga mitmekeesine, väga kvaliteetne ja väga elujõuline. Nagu juba varem mainisin, on viimased aastad olnud kultuuriringkonna jaoks eriti rasked. Olemasolevaid eelarveid on varjatult kärbitud mitte ainult riigi, vaid ka linnade, omavalitsuste ja kultuuriasutuste tasemel. Vaatamata rasketele aegadele on Portugali kunstiinimesed, eriti teatrivaldkonnas, näidanud välja tugevat vastupanuvõimet, tuues jätkuvalt välja aina kvaliteetsemaid lavastusi. Usun, et elame ajastul, kus portugali teater tõestab ennast mitte ainult Portugalis, vaid ka välismaal. Minu arvates muutub portugali teater aina rahvusvahelisemaks ja see pole kunstnike jaoks mitte ainult ellujäämisstrateegia, vaid ka tunnustus tehtud töö eest. Portugali teatril on ka üks iseärasus: kuna meie riik asub suure euroopa teatrala suhtelises perifeerias, oleme säilitanud suurel määral oma algupärasuse. Vaadates mõne Portugali

teatri lavastust, näeme üldjuhul lavastust, mis vastab väga kindlatele nõudmistele, väga spetsiifilisele küsimusele, ja mis ei järgi kaasaegse Euroopa teatri reegleid. Meie kaasaegne teater on väga tugev, suure otsinguvõimega. 15–20 aastat teatris töötanud põlvkond teeb just praegu väga tublit tööd ja tõestab ennast aina enam. Nooremad põlvkonnad hetkel alles otsivad oma teed, aga teevad samuti kõrgetasemelist teatrit. Huvitaval kombel esineb meil Kesk-Euroopa moe mittejärgimise kõrval ka suur mitmekesisus. On raske üht lavastust vaadates (kui mitte võtta arvesse keelt) väita, et see paistab olevat Portugali teater, sest Portugali teatrid ja kunstnikud on väga erinevad. Kuigi koostööd ja ühistegevust on palju, on siiski palju eriilmelisi lavastusi. Ütleksin, et elujõud, kvaliteet ja mitmekesisus on portugali teatrimaastiku kolm tähtsaimat põhiideed.

Portugali kaasaegse näitekirjanduse tähtsaimate teemade kohta ütleksin, et neid on kindlasti märkimisväärselt mõjutanud majanduskriis, sotsiaalse ja majandusliku mudeli vastuseis ning väärtustel põhineva ühiskonna idee pidev hõõrdumine majanduse ja rahaga seotud probleemidega. Seetõttu arvan, et see on korduv teema Portugali näitekirjanduses, eriti sellises näitekirjanduses, mis püüab reageerida oma ajastule. Peale selle tundub, et aina rohkem praktiseeritakse järjest tähtsamaks muutuvaid klassikalise repertuaari adaptasioone ja ümberkirjutusi moodsa dramaturgia keelde. Kolmas märkimisväärne temaatika kaasaegses Portugali dramaturgias on suhe riigi lähiajalooa. Põlvkond, kes on praegu 35–40-aastane, sündis juba demokraatia tingimustes pärast 1974. aasta Nelgirevolutsiooni*. Ja see on esimene põlv-

kond, kes käsitleb kartmatult ja riskialtlt, mõnikord ka provokatiivselt kogu 48 aastat fašistlikku diktatuuri Portugalis, sealhulgas tsensuuri, sõda endistes kolooniates Aafrikas jne. Nüüd, 41 aastat pärast diktatuuri lõppu on käes hetk, mil portugali teater seda analüüsib ja püüab mõista rohkem kui kunagi varem.

Oled töötanud väga erinevates riikides. Kuidas ise-loomustaksid teatritegemist erinevates kultuurides?

Usun, et olen kogenud eelkõige kultuuriharjumusi ja teatri kohalolekut inimeste elus ning see kogemus on väga subjektiivne ja empiiriline. Olen näitleja, lavastaja või dramaturgina töötanud umbkaudu kahekümne kahes riigis ja alati on mulle silma jäänud see, et suhe teatrisse näitab ühiskonna tsiviliseeritust. Vaatamata oma ostujõule ei ole rikkamal ühiskonnal teatriga tingimata tugevamat suhet. Tihtipeale on see suhe parem ühiskonnas, kus on rohkem ruumi kultuuri ja seeläbi ka õnneotsingute, kahtluste ja mõtlemise jaoks ning kus on lõppude lõpuks ka majanduslike raskuste puhul kõrgem elukvaliteet. Muidugi tehakse rikkamates ja majanduslikult tugevates ühiskondades teatrit paremates tingimustes. Aga samas on ühiskonnad, kus on rohkem raha, ikkagi silmitsi samade, näiteks publikuga seotud probleemidega. Neid probleeme saab minu arvates lahendada hariduse abil lapse- ja nooruspõlves. Riigi rikkus, majanduslik tugevus või ostujõud ei ole ilmingimata lahendused. Lahenduse toob teatri tähtsaks ja austusväärseks pidamine ning juba eos leppimine tõsiasjaga, et teatri olemasolu rikastab inimese elu. Peale selle on muidugi igal riigil oma ajalugu ja kui ma võrdlen suhet teatrisse kahes riigis, mida tunnen

kõige paremini, Prantsusmaal ja Belgias, mõlemad küllaltki rikkad ühiskonnad, siis on see erineva kultuuriajaloo tõttu erisugune. Prantsusmaal on tugev teatritraditsioon, mille tõttu on seal teater väga oluline, aga samas mitte väga lihtsalt uuendatav. Belgias ei ole nii tugevat teatritraditsiooni, aga seal tehakse täiesti hiilgavat teatrit, mis on mõjutanud viimaste kümnendite euroopa teatrit ja on seetõttu tähtis ka ilma tugeva teatritraditsioonita.

„Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus” on jõudnud lavale juba nii Hollandis kui Inglismaal. Kas nägid neid lavastusi ning kui jah, siis kuidas need Sulle mõjusid? Mida ootad Tallinna Linnateatri lavaversioonist?

Ma ei tea kunagi, mida oodata ühestki oma näidenditest tehtud lavaversioonidest. See on üldse minu jaoks väga uus asi, et minu kirjutatud näidendeid lavastatakse teistes teatrites teiste lavastajate poolt. Olen alati kirjutanud tekste tükkide jaoks, mida ise parasjagu lavastan. Ühtegi minu näidendit pole kirjutatud mõeldes sellele, et keegi teine võiks neid kunagi lavastada. Seetõttu tunnen eelkõige tohutut au ja rahulolu, kui teised inimesed teistes maailma paikades leiavad minu tekste lugedes, et need väärivad lavastamist, läbitöötamist ja näitamist. Mind huvitab alati väga ka lõpptulemus, aga mitte skaalal hea-halb, vaid selles mõttes, et mida minu näidendi lavastajad tekstist välja lugesid, ja teisest küljest, mida need inimesed minu näidendi abil öelda tahavad. Minul on teiste autorite tekste kätte võttes tekkinud alati tunne, et valin teksti, mis aitaks mul öelda maailma kohta seda, mida ma juba öelda tahan. Minu jaoks on eesiti lavastuse puhul teie huvi minu teksti vastu väga

rõõmustav ning olen äärmiselt uudishimulik, kuidas see niivõrd portugaalilik ja lissabonlik lugu peegeldub Tallinna publiku eludes.

On üks küsimus, mida peab esitama kõikidele välismaalastele, kes Eestiga kokku puutuvad. Mida Sa Eesti kohta tead?

Imetore küsimus. Veidi aega tagasi lugesin üht romaani, mille ostsin Soomest. Selle pealkiri on „Puhastus“ ja autor on pooleldi soomlane, pooleldi eestlane Sofi Oksanen. Seetõttu puudutab kõik, mida ma Eestist tean, eelkõige 20. sajandit, iseseisvusküsimusi ja sellega seotud probleeme. Mind huvitab väga Eestis tehtav teater ja üldse kogu riik, tahaksin väga külla tulla. Tegelikult on Sofi Oksaneni „Puhastus“ minu senine ainus külaskäik Eestisse, sest seda imeilusat ja muljetavaldavat romaani lugedes reisisin ma omaenda väljamõeldud Eestisse. Nii et minu ainuke kontakt Eestiga peale selle intervjuu ja näidendi „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus“ lavastamist Tallinnas ongi olnud see romaan.

Intervjueeris Kristiina Jalasto

* Nelgirevolutsioon (Revolução dos Cravos) oli 25. aprillil 1974 Portugali pealinnas Lissabonis toimunud veretu sõjaväeline riigipööre, millega kukutati peaminister Marcello Caetano valitsus ja koos sellega alates 1933. aastast Portugalis kehtinud Estado Novo režiim.

Riigipöörde organiseerisid valitsusega ja iseäranis koloniaalsõjaga rahulolematud ohvitserid, kes olid koondunud organisatsiooni Relvajõudude Liikumine (Movimento das Forças Armadas). Sünd-

muse nimi tuleb sellest, et sõdurid, kes tähistasid tänavatel riigikorra muutust, kandsid püssitorudes ja vormidel nelgiõisi. Revolutsioon lõpetas koloniaalsõja ehk Portugali vägede relvastatud vastupanu iseseisvusliikumiste relvajõududele Angolas ja Mosambiigis.

Nelgirevolutsioon juhatas sisse kaheaastase üleminekuperioodi (1974–1976), mil riiki juhtisid sõjaväelased. Üleminekuvalitsus sattus 1975. aastal peaaegu täielikult kommunistide mõju alla, sel ajal anti pikemate läbirääkimisteta iseseisvus kõigile Portugali kolooniatele Aafrikas ja algatati massiline riigistamise programm, millega tekitati tõsist kahju Portugali majandusele. 1976. aastal toimunud parlamendi- ja presidendivalimistega pööruti tagasi demokraatliku valitsemisvormi juurde. Revolutsiooni aastapäeva tähistatakse 25. aprillil Vabaduse päeva (Dia da Liberdade) ja see on üks Portugali riigipühadest.

Töörühm

Lavastusjuht Mart Saar

Dekoratsioonid Tiit Villemsoo juhtimisel Airi Look, Rene Vernik, Grete Saluste, Gert Lombiots

Kostüümid Ene Palu juhtimisel Aalja Soome, Airiin Saar, Tiina Uiibo, Jaana Leib

Heli Haar Tammik, Arbo Maran, Indrek Tiisel, Lauri Urb, Nikita Šiškov

Video Lauri Urb

Valgus Neeme Jõe, Silver Savik, Teet Orupõld

Rekvisiit Terje Kessel-Otsa, Veeli Tamm, Margus Mänd, Laura Väljaots

Grimm Anu Konze juhtimisel Enda Karimõisa, Annifrid Muda, Marika Kohtring, Heldi Aun-Trepp

Riietajad Külli Pavelson, Anneli Kõrvel, Kristiina Maimre, Õnne Meronen

Lava Jaan Kaljuranna juhtimisel Jaak Kaljurand, Tarvo Elblaus, Sergei Peetso, Jasper Roost, Joonas Eskla, Ilmar Aru

Tallinna Linnateatri toetajad ja koostööpartnerid

Tallinna Kultuuriamet
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital

Hooaja peatoetaja

Utilitas

Suurtoetajad

Espak, Nordecon, Medicum, ABC Motors

Toetajad

ABC King, Advokaadibüroo COBALT,
Avison, Collistar, Dr. Hauschka, Floorin,
Igepa, Iloprint, KAFO, Kalev SPA,
LM Keskus, MyFitness, Pariisi Vesi,
Pro Beauté, Sandman Grupp / Euronics,
Stillabunt, Ühisteenused

Meediapartnerid

Eesti Rahvusringhääling, Eesti Päevaleht,
Meedius Eesti

Publikut kostitavad

Paulig, Fazer Eesti,
Marmiton, Reval Kondiiter

Lavastust on toetanud:

LEIDA RAMMO LINNATEATRI FOND

Eesti Rahvuskultuuri Fondi juures
tegutseva Leida Rammo Linnateatri
fondi eesmärgiks on toetada Tallinna
Linnateatrit ning tunnustada teatri
loomingulist kollektiivi.

Annetusi Leida Rammo Linnateatri fondile saab teha:

Saaja: Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond

Pank: EE672200221001101347 SWEDBANK

Selgitus: Annetus Leida Rammo Linnateatri fondi